

ПОНЯТТЯ ТА ДЖЕРЕЛА ТУРИСТСЬКОГО ПРАВА

Зростаюча взаємозалежність держав у вирішенні глобальних проблем зумовлює підхід світової спільноти до гуманітарної співпраці у сфері туризму як невід'ємної частини всеосяжної системи світу і міжнародної безпеки.

Міжнародний туризм за порівняно невеликий час пройшов у своєму розвитку від стадії «аристократичного» в XIX — на початку XX в., коли туристські подорожі здійснювалися в індивідуальному порядку представниками імущих верств, до стадії масового туризму в кінці XX в. Зараз міжнародний туризм як найважливіша складова частина зовнішньоекономічної діяльності кожної держави світової спільноти є однією з найбільших і високодоходних галузей світової економіки.

Під міжнародним туризмом розуміються туристські зв'язки між державами, встановлені на основі міжнародних договорів, або система міжнародних подорожей і туризму, визначена договорами і угодами, укладеними між державами або державами і міжнародними організаціями. Проте ряд авторів — М. О. Ананьев (СРСР), Р. П. Рачев (Болгарія), А. Корнак (Польська Республіка) — вважають, що під сучасним міжнародним туризмом слід розуміти туризм, що сформувався після Другої світової війни [1, 24].

Іноземний туризм завжди реалізується як складова частина національного. Міжнародний туризм у різних країнах характеризується багатьма загальними рисами, незважаючи на відмінність суспільних умов його розвитку. Обумовлено це тим, що туризм не залежить тільки від суспільних відносин, на нього істотно впливають рівень продуктивних сил і результат прогресу і розвитку цивілізації взагалі. Розвиток міжнародного туризму перш за все торкається попиту на послуги туризму і подорожей.

Основним статистичним показником міжнародного туризму є загальна кількість прибувань іноземців у всіх країнах світу протягом календарного року. В 2000 р. зарубіжні країни відвідало більше 697 млн туристів, а надходження від міжнародного туризму перевищили 476 млрд дол. США [1, 438]. Підсумки розвитку світового туристського ринку в 2002 р. не виправдали очікувань скептиків [1, 440]. Незважаючи на найважчі кризи, що уразили галузь після терористичного акту у вересні 2001 р. в США, військовий конфлікт на Близькому Сході, загальне число міжнародних прибувань збільшилося на 22 млн [1, 441]. За прогнозами Всесвітньої туристської організації, кількість прибувань туристів в 2020 р. становитиме 1 млрд 603 млн людей. При цьому Європа утримає домінуючі позиції, Азіатсько-тихоокеанський регіон займе друге місце, випередивши Америку [2].

Але потрібно відмітити, що попит на туризм і подорожі в міжнародному масштабі децентралізується, тобто розповсюджується на нові області і місця, а не концентрується в звичайних, традиційних місцях: виникли нові ринки,

зокрема в країнах, що розвиваються. Попит в міжнародному туризмі характеризується повсюдним збільшенням відстані між місцем мешкання і місцем туризму або подорожі — як тривалого, так і короткострокового, іноземного і вітчизняного.

Зростає іноземний туризм (пасивний) як наслідок поліпшення економічного стану населення і результат дії нових впливів неекономічного характеру (цивілізація, тяга до знань, соціальний престиж та ін.).

Примітною межею міжнародного туризму в ринковій системі вважається роль держави в цій сфері послуг, що постійно зростає. Мотив цього зростання обумовлений доходом від міжнародного туризму. В 2005 р. міжнародні туристські доходи становили 576,11 млрд дол. США. Роль держави здійснюється безпосереднім створенням державних організацій і підприємств у галузі туристських послуг, субсидуванням і наданням пільг для підприємницької діяльності і організацією і підтримкою рекламної діяльності [3, 11].

Туристські зв'язки і міжнародні подорожі в сучасних міжнародних відносинах одержують правове регулювання. Тому можна говорити про самостійний інститут міжнародного права — міжнародне туристське право. Інститут міжнародного туристського права — це сукупність принципів і норм, регулюючих діяльність держави в галузі туризму і міжнародних подорожей в цілях задоволення широкого кола культурних і духовних потреб людини [3, 12–13].

Джерела міжнародного права є встановленими державами в процесі правотворчості форми втілення злагоджених рішень, форми існування міжнародно-правових норм. Традиційно склалися і протягом століть застосовувалися два джерела міжнародного права — міжнародний договір і міжнародний звичай. Тим часом дипломатична практика держав, міжнародні конференції, що проводяться, функціонування міжнародних міждержавних організацій свідчать про народження нових форм втілення міжнародних правових норм у вигляді актів міжнародних конференцій і нарад і актів міжнародних організацій.

Туристська діяльність, як і будь-яка інша у сфері міжнародних відносин, перш за все, регулюється загальними принципами міжнародного права, такими, як невтручання у внутрішні справи, добросовісне виконання договорів, суверенна рівність та ін.

Серед цих принципів першорядне значення для регулювання туристської діяльності має принцип пошани прав і свобод людини, вперше закріплений Загальною декларацією прав людини 10 грудня 1948 р. Ця Декларація є першим унікальним міжнародно-правовим документом історичного значення про права людини і її основні свободи.

Україна є учасником двох багатобічних договорів з прав людини: Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права і Міжнародного пакту про цивільні і політичні права, які передбачають таке:

- держави визнають права громадян на відпочинок і періодичну відпустку (ст. 7 Пакту про економічні, соціальні і культурні права);
- держави заохочують розвиток міжнародних контактів у культурній галузі (ст. 15);

– для забезпечення свого культурного розвитку всі народи мають право вільно розпоряджатися природними багатствами і ресурсами (ст. 1 Пакту про цивільні і політичні права);

– кожному громадянину належить право на вільне пересування і право покидати будь-яку країну, включаючи власну (ст. 12).

В міжнародних договорах, укладених між державами, про співпрацю в галузі туризму і міжнародних подорожей, в програмах ООН і її спеціалізованих установах, що стосуються туризму, в заключних актах, прийнятих Всесвітньою туристською організацією, закріплені основні (спеціальні) принципи міжнародного туристського права.

Предмет правового регулювання завжди вимагає спеціального підходу, і відповідно загальні принципи одержують деталізацію і конкретизацію в так званих галузевих, або спеціальних, принципах. Такі галузеві принципи були вироблені практикою держав у сфері туризму і сформульовані у ряді документів міжнародних організацій.

В цілому на сьогоднішній день існує близько 70 міжнародних організацій різного профілю і статусу, що займаються проблемами розвитку міжнародного туризму. До їх числа належать:

- 1) організації в системі ООН, що займаються питаннями міжнародного туризму епізодично;
- 2) спеціалізовані організації в системі ООН;
- 3) неурядові спеціалізовані організації по міжнародному туризму;
- 4) регіональні і національні організації по туризму [1, 447].

Організація Об'єднаних Націй — координатор діяльності держав і національних туристських адміністрацій в галузі туризму і міжнародних подорожей.

Одна з міжнародних правових форм узгодження позицій держав і координації їх діяльності — міжнародні конференції, що проводяться Організацією Об'єднаних Націй. Так, в світлі реалізації основ міжнародного економічного і соціального співробітництва світової спільноти, закріплених в гл. IX Статуту ООН, в 1954 р. проводилася дипломатична конференція ООН по митних формальностях, на якій були вироблені і прийнято три міжнародні документи: Конвенцію про митні пільги для туристів; Додатковий протокол до Конвенції про митні пільги для туристів, що стосується ввезення рекламних туристських документів і матеріалів, і Конвенцію про тимчасове ввезення приватних дорожніх перевізних засобів.

Прийняті положення конвенцій були надалі уніфіковані Римською конференцією ООН по туризму і міжнародним подорожам 1963 р.

Однією з найважливіших цілей римської конференції ООН по туризму і міжнародним подорожам, скликаній відповідно до резолюцій Економічної і соціальної ради Генеральної Асамблеї ООН, була розробка рекомендацій, які могли б служити основою для правового регулювання міжнародного туризму відповідно до норм міжнародного права.

Розробкою рекомендацій займалися Комітет із формальностей і Комітет із

розвитку, утворений з представників всіх урядів, спеціалізованих установ і інших міжнародних організацій, запрошених на конференцію.

Комітет із формальностей обговорював і готував рекомендації по таких пунктах порядку денного: п. 7 «Визначення понять «турист» і «тимчасовий відвідувач»; п. 8 «Спрощення урядових формальностей по туризму».

Комітетом із формальностей були ретельно розглянуті зміни, які необхідно внести в Конвенцію 1954 р. Нові положення, спрощення митних формальностей щодо туризму знайшли віддзеркалення в рекомендаціях конференції, що стосуються: а) паспортів; б) віз; в) інших формальностей і контролю; г) митниці; д) процедур ввезення, вивозу і обміну валюти; е) податків, внесків, зборів і пов'язаних з ними процедур; ж) формальностей стосовно автотуризму; з) медичних формальностей; і) туристів, що працюють у галузі освіти, науки і культури [1, 447].

Рекомендації Римської конференції 1963 р. використані більшістю держав світу як основа для вдосконалення форм організації туризму, для розробки заходів по спрощенню і уніфікації прикордонних формальностей відносно іноземних туристів.

Конференція рекомендувала всім країнам приєднатися до угод і договорів про митні пільги (Нью-Йорк, 1954 р.): Конвенції про митні пільги для туристів; Додатковому протоколу до Конвенції про митні пільги для туристів стосовно ввезення рекламних матеріалів щодо туризму і Митній конвенції про тимчасове ввезення автотранспортних засобів приватного користування.

Комітет із розвитку Римської конференції ООН по туризму і міжнародним подорожам 1963 р., обговоривши питання розвитку міжнародного туризму, його матеріальної бази і технічної співпраці в цій галузі, виробив резолюцію і рекомендації, прийняті конференцією.

В загальній резолюції і рекомендаціях Римської конференції визначено значення міжнародного туризму, розкриті принципи і форми технічної співпраці в галузі міжнародного туризму, рекомендовані деякі корисні заходи, необхідні для його подальшого розвитку [4].

Комісією з прав людини Економічної і соціальної ради ООН розробляються програми дій по запобіганню торгівлі людьми і експлуатації, проституції, а також Програма дій по запобіганню торгівлі дітьми, дитячій злочинності і дитячій порнографії, які зачіпають і проблему секс-туризму.

Більш про права туристів 1985 р. визначає деякі норми поведінки:

1. Необхідно запобігати будь-якій можливості використання туризму з метою проституції (п. «в» і «е» ст. IV).

2. Організаторам туризму і особам, що надають туристичні і проїзні послуги, пропонується утриматися від використання туризму в цілях експлуатації кого б то не було (п. «з» ст. VIII).

3. Самим туристам пропонується утримуватися від експлуатації в цілях проституції (п. «д» ст. XI) [5].

Міжнародні злочинні угруповання нерідко схиляють приватних осіб до незаконної міграції різними шляхами, у тому числі за допомогою туризму і міжна-

родних подорожей, і використовують надходження від контрабандного провозу людей для фінансування іншої злочинної діяльності, завдаючи тим самим серйозного збитку державам. Така діяльність ставить під загрозу життя приватних осіб і спричиняє величезні витрати для міжнародної співпраці. Генеральна Асамблея ООН в Резолюції № 48/102 «Попередження контрабандного провозу іноземців» закликає держави зробити відповідні кроки, щоб припинити цю діяльність [6].

Парламенти, уряди, державні і приватні організації, асоціації і установи, що відповідають за туристську діяльність, професіоналів в галузі туризму, а також самих туристів, повинні ретельно враховувати принципи, встановлені Всесвітньою туристською організацією, і постійно ґрунтуватися на них у своїй роботі.

Література

1. Организация туризма : учеб. пособие / А. П. Дуравич, Н. И. Кабушкин, Т. М. Сергеева. Минск, 2003.
2. Корпеев С. В. Международно-правовое регулирование туристской деятельности / С. В. Корпеев, О. Н. Викулова // Туризм: право и экономика. — 2005. — № 3(10). — С. 24–29.
3. Туризм в цифрах, 2002 : стат. сб. / Госкомстат России; ИИЦ «Статистика России». — М., 2003.
4. Общая резолюция Конференции ООН по международному туризму и путешествиям о развитии туризма : международный договор от 21 августа 1963 г. // Международный туризм: правовые акты. — М., 2000.
5. www.world-tourism.org
6. Устав ВТО. Мадрид (Испания), 1975. Режим доступа : // www.world-tourism.org.

Анотація

Адамова О. С. Поняття та джерела туристського права. — Стаття.

Стаття присвячена правому регулюванню надання туристичних послуг на міжнародному рівні. Авторка здійснює огляд міжнародно-правових актів у галузі регулювання надання туристичних послуг шляхом дослідження основних джерел так званого туристського права.

Також здійснюється загальний огляд міжнародно-правових норм, що прийняті Україною на національному рівні. Так, предметом такого огляду стають два багатобічних договори з прав людини, учасником яких є Україна: Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права і Міжнародний пакт про цивільні і політичні права.

Ключові слова: міжнародний туризм, туристична діяльність, туристична послуга, турист, міжнародна подорож, митні пільги, міжнародно-правовий акт, національне законодавство, Організація Об'єднаних Націй, міжнародна конференція, Всесвітня туристська організація.

Аннотация

Адамова О. С. Понятие и источники туристического права. — Статья.

Статья посвящена правому регулированию предоставления туристических услуг на международном уровне. Автор осуществляет обзор международно-правовых актов в отрасли регулирования предоставления туристических услуг путем исследования основных источников так называемого туристского права.

Также осуществляется общий обзор международно-правовых норм, которые восприняты Украиной на национальном уровне. Так, предметом такого исследования становятся два многосторонних договора по правам человека, участником которых является Украина: Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах и Международный пакт о гражданских и политических правах.

Ключевые слова: международный туризм, туристическая деятельность, туристическая услу-

га, турист, международное путешествие, таможенные льготы, международно-правовой акт, национальное законодательство, Организация Объединенных Наций, международная конференция, Всемирная туристическая организация.

Summary

Adamova E. Defenition and Sources of Tourist Law. — Article.

The given article is devoted to the legal regulation of grant of tourist services at an international level. An author performs out the review of international law acts in industry of regulation of grant of tourist services by research of main sources of so called tourist right.

The general review of international law norms is also carried out, that levels are perceived by Ukraine on national. So, the two become the article of such review multilateral pacts on human rights, the participant of which Ukraine is: International pact at rights economical, social and cultural, and International pact at laws civil and political.

Keywords: international tourism, tourist activity, tourist service, tourist, international trip, duty privileges, international law act, national legislation, United Nations Organization, international conference, Worldwide tourist organization.

УДК 347.1(177):172

И. Г. Бабич

ПРИНЦИП СПРАВЕДЛИВОСТИ В РИМСКОМ ПРАВЕ И В СОВРЕМЕННОМ ГРАЖДАНСКОМ ПРАВЕ УКРАИНЫ

Идея справедливости, является одной из вечных идей человечества. Она является общечеловеческой ценностью, которая тесно связана с пониманием права. Актуальность этого темы связана с активным реформированием гражданского законодательства Украины, в частности принятием таких фундаментальных законов, как Гражданский кодекс Украины.

Исследованиями в данной области занимались ученые-цивилисты: Д. И. Азаревич, С. С. Алексеев, Дж. Роулз, И. В. Новицкий, Е. О. Харитонов, Т. Фулей и другие.

Римскому классическому праву свойствен высокий уровень техники определения правовых норм, лаконичность и высокое качество построения. Кроме того, следует отметить практическую направленность правового развития. Не на основании общего правила следует устанавливать конкретную правомочность, но на основании конкретных правомочностей создается конкретное правило, отмечают римские юристы (D. 50,17,1).

Значительное влияние на деятельность римских преторов и в целом на правосознание римлян оказала греческая философия, благодаря чему римское право приобрело черты замкнутой системы, которая развивается за счет собственных источников.

Римское частное право является наиболее значительным и совершенным правовым наследием — это «точная разработка всех существующих отношений между собственниками товаров: купли-продажи услуг, ссуды, соглашений и других обязательств» [1, 412]. Вследствие этого римское право было включено